

1. Đorđe Damjanović: Kako sam postao nastavnik maternjeg jezika u dopunskoj školi u Beču

Đorđe Damjanović je poreklom iz Bosne i Hercegovine. U Beču živi 22 godine i skoro isto toliko dugo radi kao nastavnik u dopunskoj školi za bosanski/hrvatski/srpski jezik.

Pre nego što sam došao u Austriju stekao sam diplomu tehničkog obrazovanja u Hrvatskoj i predavao sam taj predmet u Zagrebu. Jugoslaviju sam morao napustiti zbog rata i tako sam 1992. došao u Beč. Moj život tamo prve godine, kada sam radio kao nastavnik za izbegličku decu u Beču, bio je po mnogo čemu sličan životu mojih učenika, čak identičan. Bio sam izbeglica, baš kao oni. Nisam hteo da napustim zemlju, nisu ni oni – morali smo. Oni nisu znali nemački – nisam ni ja. Slučajno smo se sreli u jednoj učionici. Zaposlio sam se u jednoj osnovnoj školi, gde su proverene samo moje kvalifikacije za nastavnika tehničkog. Ali, onda su mi rekli da treba da predajem i austrijsku istoriju, geografiju i ostalo – na maternjem jeziku mojih učenika. Iako sam loše znao nemački, imao sam samo austrijske udžbenike na raspolaganju. Prilikom pripremanja tih časova ja sam u najkraće vreme naučio toliko mnogo kao nikada ranije. Svi smo bili učenici. Iako su počeli kao „autsajderi“, moji đaci su našli svoj put, mnogi od njih su napravili i univerzitetske karijere. Već naredne godine sam preuzeo posao pravog nastavnika jedne dopunske škole čiji je glavni zadatak očuvanje maternjeg jezika. Predavao sam maternji jezik i u obliku integrativne nastave i u obliku kurseva. Najveći izazov su predstavljale ogromne razlike kod mojih đaka u poznavanju maternjeg jezika, a radili smo praktično bez ikakvih udžbenika. Rad je bio moguć jedino zahvaljujući pomoći kolega iz tima, bečkog Gradskog školskog saveta, Ministarstva za obrazovanje i našoj dobroj povezanosti. U vrlo kratkom roku je čak i onim kolegama i koleginicama koji su bili skeptični prema nastavi maternjeg jezika postalo jasno da sam im potreban ne samo u razredu i u školi, nego i na roditeljskim sastancima i uopšte za komunikaciju sa migracionom zajednicom. Višejezičnim razredima neophodni su višejezični nastavnici. Nakon 20 godina došli smo dotle da nastavu izvodim zajedno sa svojim nekadašnjim učenicima!

2. Hyrije Sheqiri: Biti nastavnik maternjeg jezika u dopunskoj školi: zadatak koji se obavlja s ponosom i odgovornošću

Hyrije Sheqiri [Hirije Šećiri] je sa Kosova. Od 1995. živi u Švedskoj, gde je prvo u Ronebiju i Karlskroni bila zadužena za nastavu albanskog u dopunskoj školi, a od 2007. radi u Karlshamnu.

Sećanje na početak mog rada kao nastavnice u dopunskoj školi u Švedskoj izaziva u meni jake emocije iz više razloga. Kao prvo, to je bilo vreme rata na Kosovu. U izbegličkim logorima bilo je mnogo albanske dece. Iako većina njih nije imala dozvolu boravka, priznato im je pravo na pohađanje škole na maternjem jeziku. Mnoga deca su bila traumatizovana ratom i progonima, švedski niko nije znao. Sporazumevanje s novim, švedskim društvom i školom bilo je izuzetno teško, čemu su doprineli novi običaji i način komunikacije koji nisu poznavali. Zato ne čudi što su rado dolazili u školu maternjeg jezika i što sam im ja bila ne samo nastavnica, nego pomalo i majka, savetodavka, sestra, psiholog i prevodilac! Ukratko: ja sam za njih predstavljala njihov jezik, kulturu i domovinu. I ništa me nije mimoilazilo – njihova ljubav, njihov bol, njihove brige i njihova čuđenja. U središtu je ipak stajala moja uloga nastavnice maternjeg jezika, kojoj sam se potpuno posvetila. Rad je bio naporan, težak i odgovoran, ali i lep i zadovoljavajući.

Posebne napore sam morala da ulažem u pravljenje nastavnog materijala koji ne samo odgovara takvoj nastavi, nego je usklađen sa švedskim nastavnim programom (škole maternjih jezika su u Švedskoj deo regularne nastave i podležu regularnim nastavnim planovima). Kao predložak nastavnog materijala koji smo sastavljali služili su nam uglavnom švedski školski udžbenici i materijali. Nije bilo lako prilagoditi ih našim potrebama i ciljevima, to je zahtevalo profesionalan pristup. Potrebne kompetencije sticali smo najčešće kroz svakodnevni blizak kontakt sa švedskim kolegama, ali i kroz saradnju s nastavnicima dopunskih škola za druge grupe jezika.

3. Birsen Yılmaz Sengül: Sve je za mene bilo drugačije...

Birsen Yılmaz Sengül [Birsen Jilmaz Sengil] je poreklom iz Turske. Od pre tri godine živi u Nirnbergu, gde radi kao nastavnica u turskoj dopunskoj školi.

Sve je za mene bilo drugačije u poređenju s nastavom u Turskoj!

U svakom razredu su bili učenici različitog uzrasta. Nastava turskog se odvijala u popodnevnim satima, posle „normalne“ škole. Neka su deca zbog toga bila gladna i dekoncentrisana. Mnoga jednostavno nisu imala volje da posle pet ili šest sati nastave prionu na učenje turskog tokom dodatna dva sata.

Pohađanje dopunske škole je bilo, a i danas je dobrovoljno, što za posledicu ima to da mnogi učenici dolaze neredovno ili uopšte ne dolaze. Mnogima je zanimljivije da se napolju igraju s drugarima ili se zabavljaju u produženom boravku. Ali i kod onih koji su dolazili poznavanje maternjeg jezika je bilo veoma loše. Razlog tome je činjenica da se kod kuće retko govori maternji jezik, a čak i kad se govori, ne koristi se standardni jezik. Mnogi roditelji ni sami ne vladaju dobro turskim, često čak ni svakodnevnim jezikom, iako toga nisu svesni.

S obzirom na to da dopunska škola nije obavezna i da nije povezana s ocenama u regularnoj školi, motivacija i angažman većine učenika su slabi. Zbog toga sam pokušala da pobudim njihovo interesovanje tako što sam početak nastave koncipirala kao igru. Prvih 15 minuta svakog časa pretvarala sam u igru i na taj način pravila blagi uvod u učenje turskog. Tražila sam i izmišljala različite igre koje deci pomažu da bolje razumeju i uče jezik. Na ovaj način sam postigla da njihova motivacija poraste, počeli su redovnije da dolaze na nastavu, a vremenom je čak porastao i broj đaka.

Ipak, u svemu postoji još jedan problem: nas niko nije shvatao, niti nas sada shvata kao prave nastavnike – ni roditelji, ni učenici, a ponekada ni bavorski nastavnici u redovnim školama. Mene su ljudi već pitali jesam li prava nastavnica, ili tek neko ko jednom sedmično drži kurs turskog. Razlog ovom potcenjivanju je najverovatnije pre svega u tome što mi ne delimo „zvanične“ ocene, odnosno, te ocene ne ulaze u sve-dočanstva regularnih škola. Tako je i učešće roditelja u celom procesu minimalno, baš kao i njihovo dolazanje na roditeljske sastanke. Čak i neki nastavnici u regularnim školama smatraju da su dopunske škole nebitne, a neki čak doslovno preporučuju roditeljima da decu ne šalju u te škole, jer će inače „pomešati“ jezike.

Sem toga, susrela sam se sa još nekim problemima na koje u Turskoj nisam nailazila, kao što je, recimo, velika razlika u poznavanju maternjeg jezika među učenicima. Tako može da se dogodi da je, npr., znanje deteta u petom razredu na nivou drugog razreda. Mi smo, istina, od turske države dobili nastavna sredstva,

ali ih nije lako prilagoditi tako heterogenim sposobnostima učenika. Novo je za mene bilo i to što sam svakog dana morala da radim u drugoj školi. Sve to otežava uspostavljanje kontakta sa nastavnicima nemačkog. A na samom početku mog rada u dopunskoj školi morala sam, naravno, i da se snađem u nemačkom školskom sistemu i da razumem kako je strukturisan.

4. Hazir Mehmeti: Stari i novi izazovi

Hazir Mehmeti je poreklom s Kosova. U Beču živi 17 godina, gde od 1999. radi u više dopunskih škola kao nastavnik albanskog jezika.

Kada sam u Beču počeo da radim kao nastavnik u dopunskoj školi, u mojim razredima je bilo mnogo dece izbeglica. Pored problema i trauma izazvanih političkom situacijom, bilo je i određenih metodičko-didaktičkih teškoća. Moji ondašnji đaci su u domovini bili navikli na nastavu koja je u poređenju s austrijskom bila metodički drugačija i mnogo jednostavnija. Nastava koja povezuje teme iz više predmeta, praktično učenje, orijentisano na konkretizaciju, bilo im je potpuno nepoznato, oni su bili navikli pre svega na pasivnu konzumaciju frontalne nastave u velikim razredima.

Ovde u Austriji je kontakt nastavnika s učenicima potpuno drugačiji, moguće je sa decom raditi individualno i približiti im se. Ja sam se sa tim drugačijim pristupom, sa glavnim ciljevima i metodama upoznao pre svega na seminarima za nastavnike dopunskih škola. To je znatno doprinelo mojoj integraciji kao nastavnika u Austriji. Jedan od najvažnijih elemenata tog procesa je razmena iskustava s kolegama i koleginicama.

Poseban izazov predstavljao je rad u „sistemu više razreda“, tj. sa grupama učenika različitog uzrasta i znanja. Predavanje u takvim heterogenim razredima podrazumeva posebne metode i pedagoške principe, specifično i zahtevno planiranje nastave i veliku dozu kreativnosti. Moji đaci su uvek najviše voleli da uče kroz igru, što zvuči jednostavnije nego što jeste i još uvek za mene predstavlja izazov.

Metode koje su se pokazale plodnim su, recimo, dvojezično učenje, koje pospešuje razumevanje, učenje uz pomoć muzike i metoda preuzimanja uloga, s kojom sam na više načina imao dobra iskustva. U „nabavljanje“ nastavnog materijala danas u velikoj meri uključujem same učenike (pretrage interneta i biblioteka), a i sam koristim internet na albanskom i nemačkom.

5. Valeria Bovina: Saveti za nastavnike-novajlije

(upor i pogl. 12)

Valeria [Valerija] Bovina je iz Bolonje u Italiji. Od 2009. radi u Cirihiu kao nastavnica italijanskog u dopunskoj školi.

Prva godina u novoj zemlji, novom školskom sistemu, novoj školskoj kulturi, u novim strukturama je – teška! Pokušala sam da sistematizujem svoja iskustva u Cirihiu i da ih pretvorim u niz preporuka. Možda mogu da pomognu kolegama i koleginicama koji tek počinju, da im početak napornog ali lepog rada u dopunskim školama ne bude suviše težak.

Saveti za komuniciranje s direktorima (i, u zavisnosti od strukture, sa drugim školskim institucijama)

- zakažite sastanak da biste se predstavili
- pokažite spremnost i zainteresovanost za kooperaciju
- informišite se o školskim raspustima i drugim slobodnim danima (sportski dan, ekskurzije, usavršavanja itd.)
- informišite se o internim običajima i navikama u školi (zbornica, mašina za kafu, zatvaranje vrata ...)
- informišite se o organizacionim pitanjima i infrastrukturi (gde se kopira materijal, kako treba da izgleda učionica kada iz nje izlazite i sl.)
- vodite računa o tome da dobijete adekvatnu učionicu (ponekad se za dopunske časove dobiju neodgovarajuće prostorije, jer „strana“ deca sve diraju i glasna su...)
- u slučaju konflikta obratite se instituciji zaduženoj za koordinaciju dopunske nastave (konzulat, udruženje nastavnika...), lokalnim obrazovnim institucijama ili sindikatu

Saveti za komuniciranje sa *službom za održavanje*

(Rukovodilac službe za održavanje škole je često jedna od najvažnijih osoba u školi, nikako nekakav podređeni radnik!)

- zakažite termin da biste se predstavili
- upoznajte se sa kućnim redom i pridržavajte ga se (koja pravila važe za dvorište, igralište, jelo i piće u učionicama, smeće...)
- uzmite ključeve škole i dobro ih čuvajte
- izvinite se ako se dogodi neka nezgoda...

Saveti za komuniciranje sa *nastavnicima regularne nastave*

- predstavite se nastavnicima u zbornici ili prilikom nekog sastanka, nađite i negujte kontakte
- pokažite interesovanje i spremnost za saradnju
- pokažite da škola dobija na raspolaganje jednog specijalistu za određeni jezik i kulturu
- nemojte se demoralisati ako su domaći nastavnici u početku suzdržani i distancirani i ako vama ovlada utisak da ste „nevidljivi“
- raspitajte se o mašini za kafu, aparatu za kopiranje i sl.
- pokušajte da objasnite funkciju i značaj dopunske škole i pozovite zainteresovane na razmenu i obostrano posećivanje časova

Saveti za komuniciranje s *roditeljima*

- negujte kontakt s roditeljima putem razgovora i roditeljskih sastanaka (najmanje dva godišnje)
- predstavite sadržaj, ciljeve i način rada na svojim časovima
- objasnite važne pedagoške didaktičko-metodičke aspekte
- razgraničite ulogu roditelja od uloge nastavnika (= stručnjak za nastavu!)
- uprkos eventualnoj kritici, budite uvek fer, mirni, otvoreni, ali i jasni i određeni

Saveti u vezi s *usavršavanjem i kulturnom ponudom*

- informišite se o ponudama za usavršavanje i koristite ih (ponude pedagoških akademija, obrazovnih institucija itd; informacije možete eventualno dobiti i u upravi škole)
- po potrebi idite na kurseve jezika zemlje domaćina (važno za integraciju i saradnju!)
- obavestite se o kulturnom životu u gradu u koji ste došli (kulturni program, muzeji, biblioteke, udruženja, priredbe, ponuda za đake...)

Pre i posle nastave...

- budite u učionici najmanje 10 min. pre časa (tako obezbeđujete vreme da sve pripremite)
- posle časa obavezno sve vratite na svoje mesto, tako da učionica izgleda onako kako ste je zatekli (tabla, klupe, pod...)